

O modelo de galego oral na televisión

LUZ MÉNDEZ

Asesora lingüista - Televisión de Galicia

O título tan amplo que ten esta intervención levou a que se me presentase un dilema á hora de preparala. De que se espera que fale? Do modelo de galego oral que hai na TVG ou do modelo de galego oral que debería haber na TVG?

E a partir de aí xurdiron tamén outras moitas preguntas como: cal é o modelo oral que debe ter un medio de comunicación público? Corresponde co coñecido como «estándar oral» ou «lingua oral culta»? Quen establece ese modelo? A sociedade, unha institución con autoridade, o canon literario? Este modelo pode e debe ser planificado ou nace espontaneamente?

O dilema inicial, que modelo hai ou cal debería haber, penso que naceu de dúas das acepcións da palabra «modelo». Lamento non poder falar do modelo de galego oral que hai na TVG, entendendo ‘modelo’ como arquetipo para imitar. Pero sospeito que ninguén dos aquí presentes espera que o faga.

Podo, con todo, falar do modelo de galego oral que hai na televisión pública desde outra acepción da palabra. Isto é, podo facer un esquema desa realidade complexa para facilitar a súa comprensión e estudar o seu comportamento. E logo de analízalo, propoñer un novo modelo que abranxa as dúas acepcións, isto é, que ademais poida ser un arquetipo para imitar.

Desde logo, isto último é moito máis complicado e máis polémico tamén, aínda que sospeito que, de calquera xeito, sería inútil desligar as dúas perspectivas.

Pero máis que analizar o modelo desde un punto de vista lingüístico, o que me propoño é facer unhas calas sobre cal é a opinión sobre a lingua televisiva en distintos ámbitos, como se actuou desde a empresa e como influíu iso no modelo actual; e finalmente, enumerar algunhas cuestións que penso que se deben de ter en conta para conseguir un modelo aceptado e aceptable.

A creación da CRTVG hai xa 22 anos supoñía para a lingua algo do que estivera privada desde había ben séculos e cos medios públicos galegos iríase poder demostrar, e divulgar, que o galego é unha lingua apta para ser usada en todos os ámbitos sociais.

Por iso na Lei de creación do ente se estableceu que este ten «a misión de servizo público consistente na promoción, difusión e impulso da lingua galega».

Pero o que non se tivo en conta é que plasmar unha intención non abonda para conseguila e que, por ser o galego un enfermo crónico, tamén había que ilo curando.

O galego estivo ata hai ben pouco nunha situación de inferioridade e de desprestixio. Para curar a diglosia da nosa sociedade había que facer algo máis que decidir levala ao médico. Había que lle proporcionar os remedios. E a falta de planificación lingüística ao longo destes vinte anos é evidente.

Que o galego da TVG non é bo vén sendo unha opinión constante nalgúns foros. Xa ao pouco da nacer a cadea clamaban contra el voces anónimas ou recoñecidas. Supoño que moitos aínda lembran os artigos na prensa que na segunda metade da década de 1980 se queixaban non só do uso e abuso do castelán da TVG senón tamén do cativo galego que se oía nela. É bastante coñecido, por exemplo, o artigo de Alonso Montero «Unha lingua baixo mínimos na hora da televisión», escrito algún tempo despois da creación da CRTVG. Describía alí a lingua da televisión pública como ruín, cativa, mediocre, precaria e emitida desde unha casa allea¹. Acusaba a maioría dos profesionais de falta de autenticidade, de estaren encaixados no seu idioma habitual (o castelán) e de careceren de recursos para improvisar, saber modular e cambiar de rexistro ou encontrar sinónimos axeitados.

A crítica non se dirixía nin a todos os profesionais da televisión, nin só á televisión. Os produtores do discurso oral público galego eran o branco: os políticos, os actores, os profesores...

¹ Apud López Dobao, (1999: 353 e ss.) e Hermida Gulías, (1999: 501 e ss.).

E non foi esta a única vez que Alonso Montero reflexionou sobre o tema². Nin foi o primeiro.

Outras voces coñecidas e recoñecidas coma as das Irmandades da Fala de Galiza e Portugal (*Faro de Vigo*, 21-1-1986), Camilo Nogueira (*La Voz*, 23-3-1988), Beiras (*La Voz*, 13-5-1988), Ferrín – Clube Cultural Adiante (*La Voz*, 22-2-1989, un día antes en *Diario de Galicia*) ou a Mesa Pola Normalización Lingüística (7-4-1989) tamén bateron no galego da televisión³.

Desde o ámbito académico falouse nalgúñas ocasións sobre a calidade da lingua da TVG e fixéronse propostas máis ou menos elaboradas e concretas. En ocasións procedían de persoas dalgún xeito ligadas ao medio e ao xornalismo.

X. M. Pérez (1990: 137-141), hoxe xefe de informativos da Radio Galega, escribía na revista filolóxica *Cadernos de lingua* sobre a normalización lingüística na radio e a televisión e achegaba unha serie de propostas e un chamamento «para que os especialistas na materia fagan un esforzo na procura de solucións para os problemas lingüísticos ós que se enfrontan cada día os xornalistas e profesionais da radio e televisión de Galicia». Aínda que no seu artigo X. M. Pérez non fala estritamente do modelo de lingua oral, aínda máis, parece referirse en exclusiva a textos escritos, si apunta a unha serie de cuestións sobre as que habemos ter que volver máis adiante porque non están exentas de interese. Son estas as cuestións: a procedencia da información; a carencia dun libro de estilo e a limitación da creatividade a que se ve sometido o profesional. Paréceme ademais de grande interese o feito de que reclame a presenza dos profesionais dos medios na elaboración do modelo estándar de linguaxe xornalística.

Xosé Soengas (2004: 431-437), xornalista, profesor e antigo decano da Facultade de Ciencias da Comunicación, falaba en 1996 do papel da radio e da televisión galegas na normalización lingüística e denunciaba o pouco coidado que se tivo «en configurar un equipo de xornalistas que dominasen correctamente o galego escrito e oral... pois non se consideraba o dominio correcto do galego un requisito imprescindible para traballar de xornalista ou de locutor-presentador, mesmo contaba máis a telexenia, o timbre de voz ou outros factores alleos ó xornalismo». Engadía ademais que «tampouco se coidou a calidade fonética á hora de selecciona-las persoas que ían facer tarefas

² Véxanse algúns dos seus artigos en Alonso, (1996: 17, 38, 82 e 127). Apud Hermida, (1999: 501).

³ Apud Maneiro, 1993.

exclusivas de locución, unha fonética que estaba chamada a se-lo modelo de referencia do galego normativo».

Mención á parte temos que facer dalgúns comentarios sobre a lingua da TVG recollidos en dous libros de persoas ligadas a responsabilidades na empresa.

Do ano 93 é o libro *A TVG. Unha institución pública imprescindible en Galicia* de Arturo Maneiro, daquela director de Informativos e logo director da Televisión de Galicia, e Alfonso Cabaleiro, daquela redactor xefe e logo director da Radio Galega e secretario xeral de Relacións cos Medios Informativos. Nas poucas páxinas que se lle dedican á lingua nesta obra podemos extraer declaracións tan sorprendentes como que as opinións que se emiten sobre a lingua da televisión «son opinións que van viciadas polo feito de que os colectivos que as sosteñen, case sempre de signo negativo, pretenden tan só presiona-la TVG para conseguir uns ingresos económicos» ou que «coa defensa do idioma galego, moitas das protestas que se reciben están provocadas pola necesidade de amosa-la suposta erudición daqueles expertos que as expoñen nos medios de comunicación» (Maneiro/Cabaleiro, 1993: 63). A defensa en que os directivos da TVG se ampararon ante as críticas que circulaban sobre o modelo de lingua da TVG naqueles tempos está resumida en afirmacións como a de que «está claro que tódolos defectos que se poden dar na utilización do idioma galego na Televisión de Galicia son un fiel reflexo da actitude do conxunto da sociedade galega con respecto ó seu idioma» (Maneiro/Cabaleiro, 1993: 63) ou na de que «quedaron tamén atrás, aínda que non moito, aquelas liortas e desconcertos que provocaban nalgúns galegos oír falar un galego normativizado que non era o mesmo que falaban no seu contorno. Non existía o costume de oír un galego estándar e moitos pensaban que a TVG quería impoñer unha lingua artificial» (Maneiro/Cabaleiro, 1993: 64).

Arturo Maneiro (1993) é tamén autor do libro *Influencia da TVG na promoción do galego*, publicado pouco tempo despois do anterior, no mesmo ano. A obra, moi breve, está enfocada cara á defensa dunha maior dotación orzamentaria da TVG porque, en palabras literais, «de todo o que levamos recollido ata aquí tírase que tan só a Televisión de Galicia é o medio de comunicación con forza suficiente como para implantar definitivamente o galego en Galicia. Non queda ningún outro recurso» (p. 54).

A pesar do título e do que pode parecer polo enfoque, a obra non deixa de ser máis ca unha acumulación de gráficas de audiencias e de porcentaxes de emisión en galego e en castelán dos medios que emiten en Galicia. O tema da calidade da lingua resólvese nunhas poucas páxinas en que se recollen as críticas ao abuso do uso do castelán nos primeiros anos da TVG e algunhas referidas á cativeza do galego televisivo. O autor

deféndese destas críticas alegando que o que hai detrás son intereses de partido, ausencia de datos e descoñecemento dos condicionantes da Televisión porque, segundo el, «non é posible facer unha televisión en Galicia ó gusto de colectivos con intereses lingüísticos moi diverxentes ou mesmo contradictorios, cando non son plantexamentos políticos, como sucede en moitas críticas de lingüístas (sic) militantes de Esquerda Galega, nos que o suposto interese polo galego queda confundido cos seus intereses políticos» (p. 31). Sen comentarios.

Estes dous só son uns exemplos da visión que os responsables da TVG tiñan da lingua naqueles tempos, mais non engano se afirmo que estas ideas foron case xerais nos 22 anos de televisión pública. A lingua apenas era para eles o instrumento que permitía a existencia dunha televisión e todas as preocupacións ao respecto se cinxían a evitar as críticas e a defenderse cos presupostos de que a lingua se adecuaba á normativa (a lingua escrita prima sobre a oralidade) e de que os usos eran un reflexo da realidade lingüística da propia sociedade. Debaixo de todo isto estaba, en certa maneira, o concepto de «bilingüismo harmónico» que o goberno galego defendeu durante moito tempo.

Desde un punto de vista máis estritamente filolóxico, directa ou indirectamente, o modelo de lingua da televisión e, en concreto o modelo de lingua oral, tamén xerou bastante literatura.

Xosé Luís Regueira escribía en 1994 o artigo «Modelos fonéticos e autenticidade lingüística». Neste artigo analizaba algúns trazos do vocalismo galego nos modelos fonéticos dos medios de comunicación «pseudogalegos» como el lles chamaba, e comparábaos, a través dos métodos de análise da fonética acústica, con outros modelos que poderíamos denominar «puros». Aínda que os exemplos que analizaba foran tomados da radio, as súas conclusións sérvennos e pódense resumir nas seguintes:

- As diferenzas entre os modelos comparados veñen dadas polo descoñecemento do idioma e as interferencias co castelán.
- Non se deben desculpar as deficiencias no uso do galego nos profesionais da palabra nin nos profesionais da lingua.
- Entre os responsables dos medios e os dos órganos encargados da normalización lingüística non existe unha conciencia clara da necesidade de utilizar un patrón fonético autenticamente galego.
- Finalmente, alerta sobre o perigo de que este modelo «pseudogalego» espallado polos medios de comunicación se empece a presentar como modelo culto urbano fronte ao galego «da aldea», por considerar este vulgar ou pouco recomendado.

En artigos posteriores sobre o mesmo tema do estándar oral, o profesor Regueira Fernández segue a facer referencia aos modelos de galego oral da TVG e aos problemas que se presentan para mudar estes modelos. Vexamos por exemplo esta cita en que se fai mención das protestas que tamén apareceron na prensa, nesta ocasión nunha liña contraria á das comentadas anteriormente:

De cando en cando saen na prensa as protestas dalgúns profesionais contra os criterios que esixen o galego estándar nas dobraxes cinematográficas para a TVG ou en certos programas desta entidade. As protestas consisten basicamente en deplora-lo excesivo rigor dos lingüistas da TVG («excesivo purismo»), en minimiza-la importancia das deficiencias (por exemplo, tratando de ridiculiza-la insistencia dos lingüistas na pronuncia das «famosas sete vocais», «algo aberrante»), e sobre todo en ataca-la lexitimidade da propia esixencia (alcumándoa de «arma dogmática», «discriminación lingüística», «intolerancia»). De maneira significativa, afirmase que os lingüistas esixen unha pronunciación «muy marcada, que no es la forma de hablar de todos los gallegos» [Regueira, 1994: 870].

Decatámonos, pois, de que, xunto coas críticas ao cativo galego da televisión, foron tamén xurdindo críticas ao intento de que o modelo oral do galego que definise os medios públicos fose un galego auténtico.

Uns anos máis tarde, Regueira (2005) opinaba noutro artigo que a configuración do galego oral formal se fixo con presupostos ideolóxicos que levaron a tomar a lingua escrita como modelo da oralidade culta, presupostos dalgún xeito motivados polo desexo de atraer falantes procedentes do español e que, ao cabo de décadas, esa situación persistía non só en xente allea á lingua senón mesmo entre algúns profesores de galego. Estas afirmacións son plenamente actuais. Hai uns días, nun xornal da Coruña⁴ aparecía este titular: «Os líderes galegos recítanse lectura como remedio para mellorar na fala». A lingua escrita segue a ser o modelo da oralidade culta para a clase social que debería ser a creadora do estándar oral.

Para Regueira (2005: 84), un galego con fonética española é o que se difunde polos medios de comunicación, está mellor considerado e é mesmo imitado por galegofalantes. Para el esta é «unha das razóns [...] polas que algúns actores e dobradores reaccionan negativamente ante as esixencias dos lingüistas da TVG de que se utilice un galego «auténtico» na dobraxe de películas ou de certos programas da cadea».

⁴ *La Voz de Galicia*, 3-11-2007.

Regueira (2005: 85) cre probable que estes profesionais «senten a falta de modelos «dignos de imitar», xa que os modelos de falante «con acento galego» en xeral non teñen esta consideración». Ou quizais porque a ausencia dun estándar establecido os leva a pensar que calquera pronuncia é válida.

Nos seus artigos, Regueira reflexiona sobre o estándar oral e, como parece evidente, non pode deixar de mencionar o papel da televisión pública no establecemento dun modelo de galego oral culto.

O feito de que o conxunto das variedades de lingua oídas pola televisión estean lonxe de poder ser aceptadas como modelo leva implícito a necesidade de enumerar os problemas que dalgún xeito cómpre resolver. Ao meu parecer, queda claro que algunhas das preguntas que me fixen ao principio aínda están sen resposta. Se parece aceptado que o modelo de lingua da televisión pública galega debe corresponder co estándar oral, polo menos nalgunha das manifestacións da televisión (léase, por exemplo, programas informativos ou culturais), non hai resposta para outras cuestións coma aquela de quen establece este modelo. Porque se a resposta é que a creación do modelo de estándar oral lle corresponde a unha determinada clase social culta, alta ou medio-alta, aqueles que nalgún momento son chamados «profesionais da palabra», isto é, os xornalistas e locutores, os actores, os políticos, os profesores... teriamos que admitir a situación actual, resignarnos á evolución que o galego leve a partir de agora e laíarnos polos malos presaxios que parecen planar sobre a lingua.

Se a resposta é que o modelo de estándar oral debe de ser planificado, cousa que eu persoalmente defendo, preséntanse aínda unha serie de problemas meirandes. Porque, quen vai planificar ese modelo? Visto que esa clase social que debería ser a xeradora do estándar, como o foi e o segue sendo naquelas linguas normalizadas, é en moitos casos allea á propia lingua de Galicia, rexeita publicamente os modelos naturais e espontáneos, aqueles máis puros pero tamén considerados «máis baixos» ou «máis rurais» e só é capaz de facer unha aproximación ao modelo culto a través do castelán; se é así, volvemos a estar como estamos.

Se cremos que ha de ser o canon literario, seguiremos incidindo nun dos problemas que se viñeron dando ata agora, a equiparación do estándar oral coa lingua escrita, coa consecuente idea de que calquera pronuncia vale.

Na miña opinión, só se quen establece o estándar oral é unha institución con autoridade na lingua poderemos avanzar algo neste camiño.

A profesora Carme Hermida (1999: 505 e ss.) fai unha proposta xeral a este respecto. Basea este modelo de lingua en sete condicións de partida: 1. Adecuación ao sistema e á norma. 2. Acatamento da normativa. 3. Escolla da variedade diacrónica actual. 4. Superación das variedades diatópicas. 5. Elección do nivel. 6. Escollo do rexistro e 7. Lingua sinxela. Con todo, no seu artigo hai moi poucas referencias directas ao modelo oral, que se limitan aos trazos dialectais do seseo, a gheada, o rotacismo ou o cheísmo.

De novo Xosé Luís Regueira (2005: 87) enumera algúns criterios que se poderían seguir na liña dun «purismo selectivo, dirixido sobre todo a marcar a fronteira co español»; fala en concreto de prescribir un galego con sete vogais tónicas e pretónicas; coa palatal xorda /f/ fronte á despalatalización; con /s/ ou con interrogativas con final descendente. Non obstante, considera que a maioría dos neofalantes non se sentirían motivados para aprenderen estas pronunciacións.

A motivación non debería ser un problema se se cumprisen as propostas negociadas entre TVG e sindicatos no Convenio colectivo, xa que actualmente é obrigatorio, para quen opte a calquera posto de traballo fixo ou temporal, demostrar o dominio oral e escrito da lingua galega; e aquelas categorías profesionais que manteñen unha relación directa co público deberán de superar no concurso oposición unha proba lingüística que será eliminatória (López Dobao, 1993: 39). Mais sospeito que somos moitos os pesimistas con respecto a conseguir cousas que, en principio, parecen doadas.

De calquera xeito, o que precisamos, e con urxencia, é unha descrición do estándar oral galego, á maneira, por exemplo, da que se presenta no *Diccionari ortogràfic i de pronunciació del valencià* publicado no 2006. Alí, no apartado «L'estàndar oral valencià»⁵, en só 16 páxinas, describen unha proposta de pronuncia estándar do valenciano actual dirixida non só a todos os falantes senón en especial aos profesionais dos medios de comunicación e aos docentes, e xunto coas pronunciacións estándar (aquelas propias de todo o territorio e as que teñen un prestixio social amplamente recoñecido), as pronunciacións aceptables (específicas dun ámbito reducido ou que producen alteracións na grafía) mais tamén as consideradas non recomendables no estándar (por pertenceren a un ámbito territorial moi reducido ou estaren pouco prestixiadas polo conxunto da poboación).

⁵ <http://www.avl.gva.es/PDF/Diccionari/Oral.pdf>

Escribía Regueira (1994: 38) que «aínda non contamos cunha descrición suficiente da fonética galega». Pasaron 13 anos. Bastante se debería ter avanzado neste eido. O suficiente, penso, para poder imitar o exemplo valenciano.

Non quero transmitir a imaxe falsa de que sexa fácil establecer un modelo oral de lingua. A determinación dun estándar implica en certa maneira a supremacía dunhas clases sociais sobre outras (Regueira, 2005: 70 e ss.) e leva, en certa maneira, a crear prexuízos sobre as variantes diatópicas. E estes non son problemas exclusivos do galego. En catalán (Aragonés Salvat, 2000: 21-28), por exemplo, enfróntanse ás mesmas dificultades e, ao parecer, non é raro oír frases coma «natros no parlem ni català ni valencià» ou «jo no parlo bé el català», que nos lembran unha falta de autoestima e un complexo de inferioridade que nos son moi próximos. No caso do español, non son raras as queixas á pouca atención que se lle dá nos documentos normativos, oficiais ou non, á descrición da oralidade e á prescrición sobre a pronuncia da lingua (Carbó e outros, 2003).

Falei quizais de máis sobre o que se veu dicindo do modelo de galego da televisión, pero como se traballou, se se traballou, desde a televisión de Galicia na procura dun modelo de lingua oral?

A televisión de Galicia dispón desde os seus inicios da categoría laboral de asesor-lingüista. A descrición das funcións que este traballador debe realizar quedou reflectida no DOG do 3 de xaneiro de 1992 por mor da convocatoria do concurso-oposición público para a provisión de vacantes:

Posúe dominio teórico e práctico da lingua galega e lingüística xeral e desenvolve, coa máxima responsabilidade sobre a lingua no seu ámbito de aplicación, as súas actividades profesionais coa finalidade de garantir unha óptima calidade lingüística das emisións de TVG, S.A. e de RTG, S.A., e máis (sic) das publicacións da CRTVG. Procura que os profesionais teñan un completo dominio oral e escrito do idioma galego.

Impulsa a normalización lingüística na CRTVG e nas súas sociedades...

Fai o seguimento da programación de TVG, S.A., e de RTG, S.A., e tamén das publicacións da CRTVG para avaliala súa calidade lingüística.

Asesora tódolos profesionais para o correcto emprego do idioma galego (...) ben mediante informes escritos, ben con reunións periódicas cos responsables e profesionais dos distintos programas e publicacións.

Propón e leva a cabo as medidas tendentes a mellora-lo nivel oral e escrito dos profesionais da CRTVG, S.A., TVG, S.A., e RTG, S.A., tanto en emisións e

publicacións coma nas súas relacións laborais e co persoal da empresa e fóra dela.

Asesora na selección de voces e presentadores para os distintos programas de TVG, S.A., e RTG, S.A.

Elabora o material filolóxico de apoio necesario para tódolos profesionais do medio.

Con todo, o traballo destes lingüistas consistiu, basicamente, na corrección de textos escritos (evidentemente para logo seren lidos) e en menor medida na orientación da corrección da oralidade. Nos informativos, durante unha primeira etapa, fíxose seguimento e informe sobre a calidade da lingua mais abandonouse cando se multiplicou a produción informativa; por outra parte, empezouse a facer un labor de control, posterior á elaboración do produto, da dobraxe e dalgunha programación propia e revisábanse e informábanse as dobraxes de filmes e algúns programas. Sempre na medida das posibilidades do escaso número de asesores-lingüistas e non sempre co beneplácito de dirección e profesionais.

Unha boa idea da situación lingüística da TVG, e aínda bastante actual, podémola obter de dous artigos de López Dobao, asesor-lingüista da TVG case desde os inicios do medio.

No primeiro dos artigos (López Dobao, 1993: 27-44), o autor expón a relación entre a lingua e a TVG cunha descrición da situación a partir dos conceptos de normalización (coa análise dos status da lingua interno, externo e de emisión) e o concepto de planificación lingüística, en que avalía os labores de planificación dos primeiros anos. No segundo artigo (López Dobao, 1993: 27-53), continuación do anterior, propón a creación dun Servizo de Normalización Lingüística e intenta definir as súas funcións e a súa estrutura. Son de interese aquí as reflexións que se fan sobre o modelo de lingua en canto que se entende que este modelo pode chegar a converterse en referencia do estándar oral, «o bo falar para o conxunto da sociedade galega», segundo o autor (López Dobao, 1994: 38). Algunha das características xerais que reclama para a escolla do modelo son as seguintes:

- Correspondencia co estándar escrito pero coa flexibilidade suficiente como para que a interacción entre a lingua do medio e os grupos de falantes sexa total.
- Codificación explícita dun modelo global de lingua para todas as emisións da TVG en conexión coas autoridades lingüísticas pertinentes.
- Exposición dese modelo a través de publicacións dirixidas aos profesionais, que abrangan: a) aspectos morfolóxicos e ortográficos que presenten problemas de

aplicación, isto é, nos que se sigan a detectar interferencias lingüísticas; b) cuestións gramaticais problemáticas; c) un corpus léxico e fraseolóxico castelán-galego e monolingüe amplo para a resolución de problemas semánticos ocasionados polas interferencias lingüísticas; e, finalmente d) unha proposta de pronuncia patrón que supere as fragmentacións dialectais e flexible coas variedades xeográficas (López Dobao, 1994: 38-39).

En traballos posteriores, López Dobao (1999 e 2004) volve tratar o tema do modelo do galego oral da TVG ao falar do discurso oral público galego. Deles tamén se poden tirar anotacións interesantes a respecto da consideración que a lingua ten entre os que emiten publicamente en galego no medio, desde a falta de creatividade e a recorrencia a modelos castelás de presentación e entoación ata a curiosa actitude de obviar toda caste de rigor léxico, morfolóxico e sintáctico cando o programa está dirixido a un público máis «rural» ou «popular», que en ocasións supón a esaxeración dun presunto «acento gallego», cando o tipo de programa é humorístico (1999: 360).

E é que os prexuízos lingüísticos, mal que nos pese, non foron desterrados e son os alicerces non só do modelo oral televisivo vixente senón dunha gran maioría dos discursos orais públicos do galego.

Hoxe, trece anos despois destes artigos, vinte e dous, como dixemos, da creación da CRTVG, pensei que me ía laiar de que aínda non existise Servizo de Normalización Lingüística no medio. Afortunadamente, hai pouco máis dun mes creouse este servizo. Habemos de ver agora se realmente se pode levar á práctica na TVG e na RTVG a idea de consolidar un modelo de lingua que poida servir de referente do estándar oral. Precísase tempo e solucionar todos os problemas mencionados que se viñeron resumindo aquí: a carencia da descrición dun estándar oral; as actitudes dos profesionais e dos directivos (e as actitudes dunha parte da sociedade) con respecto ás variedades auténticas da lingua; a cativeza do modelo oral das elites (cando estas falan en galego, pois o castelán, mal que nos pese, segue a ser en determinados grupos sociais a lingua elevada); o rexeitamento, evidente en moitas ocasións, das autoridades lingüísticas; etcétera.

E xunto con estes problemas, en certa maneira exógenos, tamén hai outros inherentes ao medio con que terá que lidar un servizo lingüístico:

- A corrección do texto escrito non garante a corrección do texto oral, pero a primeira non se pode obviar e ocupa moito traballo.
- A xestión da calidade da lingua emitida polos medios audiovisuais veu sendo ata agora corporativa e non colectiva, isto é, os que se debían ocupar da calidade

lingüística do medio eran os lingüistas e non todo o colectivo de redactores, asesores, locutores e directivos. (Pero a pesar disto, existía e existe a idea de que as pautas dunha lingua correcta se deben establecer desde fóra do medio, como demostra a inexistencia ata agora dun Servizo de Normalización ou que se lle encargase a formación lingüística dos profesionais a xente allea á TVG, case sempre sen que os lingüistas planificasen e moitas veces sen sequera estaren informados)⁶.

- O contacto de linguas (especialmente co castelán e, en menor medida, co inglés), por un lado porque a cultura é cada vez máis multilingüe e, por outro, porque unha boa parte da información é tradución de medios máis potentes.
- Ou tamén o conflito que, no traballo diario, se dá entre os asesores lingüísticos, por un lado, e os redactores e os guionistas por outro, en canto á relación entre creación do texto e corrección. A corrección da lingua vese como unha interferencia na creación.

Quero aínda, e xa finalmente, incidir na necesidade de analizar en profundidade a recepción e aceptación do modelo actual de lingua na propia TVG e na sociedade mesmo. Está sen facer unha boa análise sociolingüística dos usos e actitudes ante a lingua dos traballadores e directivos da CRTVG, mais tampouco hai moito traballado sobre como recibe a sociedade os modelos actuais da lingua oral dos medios públicos.

Dúas aproximacións a cales poden ser os resultados témolas en dous traballos xa non moi recentes.

Un é da profesora Noia Campos, que dunha enquisa entre clientes de tabernas do Val Miñor para coñecer que lles parecía o galego da televisión sacou conclusións coma as seguintes:

- Senten o galego da TV como unha variedade diferente e máis valorada que a variedade coloquial.
- A pesar de ser máis valorada, non parecen receptivos a aprenderen este modelo.
- E que, sendo galegofalantes, prefiren ver películas en lingua castelá e non as versións galegas da televisión pública (Noia Campos, 1994: 41-50)⁷.

⁶ Hai poucas semanas, pero xa creado o Servizo de Normalización, no Parlamento galego, logo de preguntar sobre o cativo galego da TVG, indícase que «convén» estudar a creación dun instrumento ao servizo da normalización do idioma na CRTVG ante a perspectiva de reforma da lei do ente público. Preguntámonos, xa que se acaba de crear un, pénsase noutro instrumento alleo á CRTVG?

⁷ Apud. García (coord.) (s/d: 140).

O outro, é da autoría de Xosé Soto Andión e Ana Vidal Meixón [1997]. Nun artigo titulado «Consideracións arredor do Galego no interior da provincia de Pontevedra», entrevistan a falantes de todas as idades de dous concellos pontevedreses para interrogalos sobre os seus usos e actitudes lingüísticas. Á pregunta de «que opinión lle merece o galego dos medios de comunicación, o galego estándar», obtiveron respostas ben significativas, que resumo (Soto e Vidal, 1977: 44-45):

O 50% dos enquisados de máis idade afirman que o galego dos medios lles gusta menos que o seu, pero ao outro 50% gústalles máis ou gústalles igual.

Entre a xeración máis nova (<34 anos), os datos cambian. Só a un 36,36% dos enquisados lles gusta menos o galego da TV que o da súa zona. Polo tanto, case a un 67% lles gusta máis ou lles gusta por igual o galego da televisión.

Os datos estatísticos veñen apoiados con declaracións que corresponden aos comentarios habituais que acompañaban a resposta á pregunta. Achego dous destes comentarios do grupo de xente nova como exemplo, pero calquera dos demais é sintomático para nos facermos unha idea da complexidade do tema:

O dos medios de comunicación sona (sic) ben, parece un galego máis fino, non coma o que falamos nós, que falamos a medias.

Paréceme ben o galego da televisión, pero nalgúns casos nótase coma un galego artificial, parece que non falan galego fóra da televisión.

Destes últimos traballos pódese concluír que o modelo actual de lingua da televisión está bastante valorado (non podemos obviar o poder do medio), mais tamén que a xente sente distante ese galego.

O modelo de lingua da televisión, e en concreto o modelo de lingua oral, pode, sen dúbida, chegar a converterse no estándar oral do galego como así sucede noutras linguas. O estándar é unha marca de clase das elites e aínda que os dialectos máis desfavorecidos se manteñen porque simbolizan a identidade e os valores que unen un grupo (Regueira, 2005: 78), corremos o risco, e non a moito tardar, de que os rapaces galegofalantes oían na escola, se non o oen xa, que o seu non é o galego correcto.

REFERENCIAS

- Hermida Gulías, Carme (1999): «Un modelo de lingua para os medios de comunicación de masas» en Rosario Álvarez e Dolores Vilavedra: *Cinguidos por unha arela común: homenaxe ó profesor Xesús Alonso Montero*, Vol.1, 501-518 (Santiago de Compostela : Universidade de Santiago de Compostela).
- López Dobao, X. Antón (1993): «A Lingua galega e a TVG: situación actual e propostas para unha nova política lingüística (I)», *Cadernos de Lingua*, 7, 27-44.
- (1994): «A Lingua galega e a TVG: situación actual e propostas para unha nova política lingüística (II)», *Cadernos de Lingua*, 9, 23-57.
- (1999): «Un Máster de galego na aldea: discursos (e silencios) públicos ó redor do galego oral» en Rosario Álvarez e Dolores Vilavedra: *Cinguidos por unha arela común: homenaxe ó profesor Xesús Alonso Montero*, Vol.1, 349-366 (Santiago de Compostela: Universidade de Santiago de Compostela).
- (2004): «O discurso oral público galego» en Rosario Álvarez Blanco, Francisco Fernández Rei e Antón Santamarina (editores): *A lingua galega, historia e actualidade : actas do I Congreso Internacional, 16-20 de setembro de 1996*, Vol. II, 297-306, Santiago de Compostela / [organizado polo] Instituto da Lingua Galega (Santiago de Compostela: Instituto da Lingua Galega e Consello da Cultura Galega).
- Maneiro Vila, Arturo (1993): *Influencia da TVG na promoción do galego*. (Santiago de Compostela: Edicións Lea).
- e Cabaleiro Durán, Alfonso (1993): *A TVG, unha institución pública imprescindible para Galicia* (Santiago de Compostela: Edicións Lea).
- Pérez, X. M. (1992): «A normalización lingüística na radio e a televisión de Galicia. Propostas dun xornalista», *Cadernos de Lingua*, 6, 137-141.
- Regueira, X. Luís (1994): «Modelos fonéticos e autenticidade lingüística», *Cadernos de lingua*, 10, 37-60.
- (1999): «Estándar oral e variación social da lingua galega», en Rosario Álvarez e Dolores Vilavedra: *Cinguidos por unha arela común: homenaxe ó profesor*

Xesús Alonso Montero, Vol.1, 855-875 (Santiago de Compostela: Universidade de Santiago de Compostela).

- (2005): «Estándar oral», en Rosario Álvarez, Henrique Monteagudo (editores): *Norma lingüística e variación: unha perspectiva desde o idioma galego*, 69-95 (Santiago de Compostela: Consello da Cultura Galega, Sección de Lingua).

Soengas Pérez, Xosé (2004): «O papel da televisión de Galicia e da Radio Galega na normalización lingüística», en Rosario Alvarez Blanco, Francisco Fernández Rei, Antón Santamarina (editores): *Congreso Internacional «A lingua galega, historia e actualidade» (1º. 1996. Santiago de Compostela). A lingua galega, historia e actualidade: actas do I Congreso Internacional, 16-20 de setembro de 1996, Santiago de Compostela*, Vol. I, 431-437, [organizado polo] Instituto da Lingua Galega (Santiago de Compostela: Instituto da Lingua Galega: Consello da Cultura Galega).

Internet (últimas consultas: 8/11/2007)

Aragonés Salvat, A. (2000): «La llengua oral i la proposta d' estàndard», en *Jornades de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans a Tortosa (4 i 5 de juny de 1999)*, 21-28 (Barcelona-Tortosa: Institut d'Estudis Catalans-Ajuntament de Tortosa):

(<http://www.alcanar.com/entitats/cel/hemerotecaaragonesiec.rtf>)

Carbó, C.; Llisterri, J.; Machuca, M-J.; de la Mota, C.; Riera, M. e Rios, A. (2003): «Estándar oral y enseñanza de la pronunciación del español como primera lengua y como lengua extranjera», *ELUA, Estudios de Lingüística de la Universidad de Alicante* 17, 161-180:

(http://liceu.uab.cat/~joaquim/publicacions/Carbo_et_al_ELUA03.pdf)

López García, X. (coord.) (s.d.): Tres décadas de televisión en Galicia. Cronoloxía e posicións perante o desafío dun novo modelo audiovisual. (Santiago de Compostela: Consello da Cultura Galega): (<http://www.consellodacultura.org/mediateca/pubs.pdf/television.pdf>)

Soto Andión, X. e Vidal Meixón, A. (1997): «Consideracións arredor do galego no interior da provincia de Pontevedra», en *Actas do SIB 1999*, 834-859: <http://webs.uvigo.es/ssl/actas1997/05/Soto.pdf>